

Slaapplaatstelling Halsbandparkieten in Nederland, januari 2010

Olaf Klaassen & Fred Hustings

Slaaplaatstelling Halsbandparkieten in Nederland, januari 2010

Olaf Klaassen & Fred Hustings

SOVON-Informatierapport 2010/05
Dit rapport is samengesteld in opdracht van
de Gegevensautoriteit Natuur en
Team Invasieve Exoten van het
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit

Colofon

Wijze van citeren: Klaassen O. & Hustings F. 2010. Slaaplaatstelling Halsbandparkieten in Nederland, januari 2010. SOVON-informatierapport 2010/05. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Lay out: Peter Eekelder

Foto's: Jonker/Innemeer cityparrots.org

SOVON Vogelonderzoek Nederland

Toernooiveld 1

6525 ED Nijmegen

e-mail: info@sovon.nl

website: www.sovon.nl

© 2010 SOVON Vogelonderzoek Nederland

ISSN 1382-6247

Inhoud

Samenvatting	4
Dankwoord	4
1. Inleiding	5
2. Kader	6
3. Methode en waarneemomstandigheden	7
4. Foutendiscussie	8
5. Resultaten	9
6. Discussie	12
7. Grote Alexanderparkiet en Monniksparkiet	14
Literatuur	17
Bijlagen	
Bijlage 1: Telinstructies verstrekt aan tellers	

Samenvatting

In het weekend van 9-10 januari 2010 werd de tweede landelijke simultaantelling van Halsbandparkieten uitgevoerd. Dit geschiedde door alle bekende slaappleaatsen te controleren en te tellen. In steden waar slaappleaatsen vermoed werden werd gericht gezocht naar nieuwe slaappleaatsen. Er bleken zes slaappleaatsen bezet terwijl drie onbezet bleven. Het totaal van 9802 getelde vogels is mogelijk aan de lage kant. Een telling een week later in Amsterdam kwam in ieder geval hoger uit. Rekening houdend met dat aantal zouden in totaal minimaal 10.000 Halsbandparkieten aanwezig zijn geweest.

In vergelijking met de eerste landelijke telling, in november 2004, bleek het aantal bijna verdubbeld

(destijds 5409 ex. geteld). De verspreiding bleef grotendeels gelijk, met de grootste aantallen in Amsterdam, Den Haag en Rotterdam en aanzienlijk kleinere in Haarlem. Nieuw ten opzichte van 2004 was de slaappleaats in Utrecht, terwijl een mogelijke slaappleaats in Leiden niet (meer) bezet bleek. Internationaal zijn de Nederlandse aantallen aanzienlijk, en met die in Groot-Brittannië, België en Duitsland de grootste binnen Europa.

Tijdensdetelling werden 39 Grote Alexanderparkieten vastgesteld, maar het is aannemelijk dat deze soort (enigszins) onderschat is. Monniksparkieten werden niet vastgesteld.

Dankwoord

Veel dank gaat uit naar de tellers die de winterse omstandigheden trotseerden om op de slaappleaatsen te tellen, een wel zeer verfrissende klus! Het gaat om de volgende personen:

- Amsterdam (Plesmanlaan) Teun van Dijk (Buiksloterweg) Tim van Nus, Ruud Vlek, (Oosterpark) Guus van Duin, (Frankendael) Roland Pieters
- Den Haag (Hofvijver) Grace Innemee, Roelant Jonker, Suzanne Lubbe
- Haarlem (Station) Pim de Nobel, Johan Stuart, Rob Buiten, Andrea Bloem, Niko Buiten
- Rotterdam (Overschie) André de Baerdemaeker, Sander Elzerman, Marjon van Liesum, Jeroen Punt, (Kralingse Bos) Dick Hoek
- Utrecht (Geuzenplantsoen) Mark Grutters

Sjaak Schilperoort verrichtte in Amsterdam een aanvullende ochtendtelling die een interessant licht wierp op de resultaten van de avondtellingen. De coördinatie van de tellingen werd vergemakkelijkt door de reeds bestaande informatie bij en contacten van Roelant Jonker (City Parrots). De coördinatoren ter plaatse zorgden er tenslotte voor dat op de teldatum iedereen op de juiste plek aanwezig was: André de Baerdemaeker, Johan Stuart, Roelant Jonker, Tim van Nus en Ruud Vlek. Pierre van der Wielen (Groenadvies Amsterdam) was behulpzaam bij de determinatie van de slaapbomen in Amsterdam Noord. Vanuit de Gegevensautoriteit Natuur (GaN) en het Team Invasieve Exoten (TIE) is het project begeleid door respectievelijk Ruud Bink en Tom van der Have.

1. Inleiding

Sinds zijn vestiging als broedvogel in de jaren zeventig is het de Halsbandparkiet in Nederland voor de wind gegaan. Uit de aanvankelijk nogal onbeduidende aantallen, voortgekomen uit losgelaten of ontsnapte kooivogels, is inmiddels een populatie gegroeid die indrukwekkende vormen begint aan te nemen en voor het nodige spektakel zorgt; ieder die de vogels wel eens in actie heeft gezien bij een van de grotere slaapplaatsen kan dat beamen!

De groeiende aantallen zorgen voor veel plezier bij (sommige) stadsbewoners en vogelaars, maar vormen ook enige aanleiding tot zorg in verband met overlast en concurrentie met inheemse soorten (o.a. Strubbe 2009, van Kleunen *et al.* 2010). Dit vormde aanleiding tot het opzetten van een slaaplaatstelling die simultaan in heel Nederland werd uitgevoerd midden januari 2010. Hiermee

komt een goed landelijk overzicht beschikbaar dat inzicht geeft in aantallen en verspreiding. Door vergelijking met een eerdere landelijke simultaantelling wordt bovendien duidelijk hoe de aantallen zich ontwikkelen. De telling vormt een handvat voor toekomstige tellingen.

Hieronder wordt beknopt verslag gedaan van de telling. Achtereenvolgens komen aan bod het kader waarbinnen de telling plaatsvond (hoofdstuk 2), organisatie en uitvoering van de telling (3), methodologische kanttekeningen (4), basale telresultaten (5) en een bespreking daarvan (6). De Halsbandparkiet staat, als verreweg talrijkste grote parkiet, centraal. Grote Alexanderparkiet en Monniksparkiet, twee soorten die bij de tellingen niet of nauwelijks werden geregistreerd, komen summier apart aan bod (7).

2. Kader

Hoe tellen

Het in kaart brengen van Halsbandparkieten is geen eenvoudige klus. De vogels houden zich overdag in groepjes op in stedelijk gebied, dat per definitie lastig te overzien is. Veelvuldige verplaatsingen reduceren de telbaarheid nog verder. De vogels gebruiken 's nachts echter gemeenschappelijke slaappleatsen, die voor hen dermate belangrijk zijn dat ze bereid zijn om desnoods afstanden van enkele tientallen kilometers te overbruggen. Het is op deze slaappleatsen dat de aantallen het best vastgesteld kunnen worden.

Meetnet Slaappleatsen

Slaappleatsen van vogels kregen in Nederland tot nu toe betrekkelijk weinig aandacht, met enkele notoire uitzonderingen van soms al vele decennia eerder, zoals het landelijk onderzoek naar slaappleatsen van de Regenwulp (overzicht in Van den Bremer *et al.* 2008). Een landelijk systeem van slaappleatstellingen ontbrak tot voor kort.

Inmiddels is er met ingang van 2009 een Meetnet Slaappleatsen in het leven geroepen, in opdracht van de Gegevensautoriteit Natuur (Klaassen 2009). Dit meetnet staat onder coördinatie van SOVON Vogelonderzoek Nederland. Het richt zich vooralsnog in het bijzonder op Natura 2000-gebieden die zijn aangewezen op grond van hun functie als slaappleats. Het gaat hierbij om 16 soorten. Het in kaart brengen en tellen van slaappleatsen van andere soorten en/of in andere gebieden wordt nadrukkelijk gestimuleerd. Tellers zijn in principe vrij in de keuze van soorten en gebieden; vanuit de coördinatie wordt evenwel enige richting aan het onderzoek gegeven door bepaalde soorten en gebieden extra aandacht te geven. In de huidige opzet liften jaarlijks enkele niet Natura 2000-soorten mee. De telling van Halsbandparkieten is daar een voorbeeld van.

Waarom Halsbandparkiet

Dat de Halsbandparkiet in 2010 extra in de belangstelling stond, vloeit voort uit een behoefte aan basale informatie over aantallen en verspreiding vanuit het Team Invasieve Exoten (TIE) van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Exoten, waartoe de Halsbandparkiet behoort, worden immers als potentiële probleemsoorten gezien, zeker indien de aantallen sterk toenemen. Specifiek voor de Halsbandparkiet kan worden gedacht aan nestplaatsconcurrentie om (groter) boomholten met inheemse broedvogels zoals de Boomklever, al lijkt dit mee te vallen (Strubbe 2009). Daarnaast kunnen de vogels door hun soms massale optreden voor overlast zorgen voor bewoners en verkeer.

3. Methode en waarneemomstandigheden

Voorbereiding

Gezien eerdere ervaringen in Nederland (van Diek 2005) en het buitenland (o.a. Braun 2009) was het duidelijk dat een simultaantelling op alle slaapplaatsen het meest geschikte instrument was om te komen tot een landdekkend overzicht van de aanwezige aantallen. Halsbandparkieten zijn bewoners van stedelijk gebied en kunnen dus in theorie een ruime verspreiding hebben binnen Nederland. Bij landelijk onderzoek in 1998-2000 (Keijl 2002) en 2004 (van Diek 2005) bleek de verspreiding echter vrijwel beperkt te zijn tot de Randstad, meer in het bijzonder de steden Amsterdam, Den Haag, Haarlem en Rotterdam. Om te zien of dit verspreidingsbeeld nog actueel was, werd recente literatuur gescreend evenals grote landelijke databases als die van de website Waarneming.nl. Ook werden oproepen gedaan om slaapplaatsen te melden via de website van SOVON, regionale nieuwsbrieven en mailgroepen voor vogelaars. Dit alles leidde tot de conclusie dat het verspreidingsbeeld niet ingrijpend veranderd was, met uitzondering van een blijkbaar nieuwe vestiging in de stad Utrecht. De telling kon derhalve worden beperkt tot de vijf genoemde steden.

Vervolgens werd in iedere stad gezocht naar een organisator die lokale vogeltellers kon mobiliseren. Hierbij werd gebruik gemaakt van de contacten die tijdens de organisatie van de telling in 2004 waren opgebouwd. Bovendien was Roelant Jonker van City Parrots behulpzaam bij het zoeken naar tellers. De namen van de tellers zijn vermeld in het Dankwoord.

Idealiter zou enkele malen per winter geteld moeten worden. Op deze wijze kan het seizoensverloop in de aantallen in beeld worden gebracht. Dit was om diverse redenen niet te realiseren. Derhalve werd gekozen voor één simultaantelling midden in de winter, half januari. De telling viel in het weekend van 9 en 10 januari 2010.

Telinstructies

Alle tellers kregen een korte handleiding (1 A4), gebaseerd op eerdere ervaringen. Tellers werd aangeraden om vooraf de slaapplaats te verkennen en om een punt te zoeken met voldoende uitzicht naar alle kanten, zodat de aanvliegende vogels goed waargenomen konden worden. De telling moest minstens een half uur voor zonsondergang beginnen en volgehouden worden totdat er gedurende vijf minuten geen Halsbandparkieten meer werden waargenomen. De aanvliegende vogels werden per groep zo exact mogelijk genoteerd, met vermelding van het tijdstip. Tellers dienden alert te zijn op van de slaapplaats weer opvliegende vogels (al is dit geen gebruikelijk verschijnsel), en hier ook apart melding van te maken. De verschillende tellers rond één slaapplaats werd aanbevolen om meteen na de telling bijeen te komen om twijfelgevallen te bespreken.

De telinstructies zijn opgenomen in Bijlage 1.

Weersomstandigheden

De telling viel in een echte winterse periode: januari was koud, met een gemiddelde temperatuur in De Bilt van $-0,5^{\circ}\text{C}$ tegen een langjarig gemiddelde van $2,8^{\circ}\text{C}$. Een negatieve gemiddelde temperatuur was sinds januari 1997 niet meer voorgekomen. Tijdens het telweekend stond er boven ons land een ooststroming waarbij in het noorden van het land af en toe sneeuw viel. Krachtige tot harde winden zorgden in Groningen, Friesland en Noord-Holland plaatselijk voor opgestoven sneeuwduintjes (bron: Maandoverzichten KNMI, De Bilt).

Hoewel de telling onder koude omstandigheden plaatsvond, waren de zichtomstandigheden voldoende. Erisgeenaanleiding om te veronderstellen dat de vastgestelde aantallen beïnvloed zijn door de weersomstandigheden.

4. Foutendiscussie

Volledigheid

Het is niet aannemelijk dat er buiten de Randstad belangrijke slaapplaatsen ongeteld bleven. De vogelaarsdichtheid in Nederland is dermate hoog dat de - door lawaai en opvallende vliegbewegingen - bijna niet te missen slaapplaatsen onmiddellijk opvallen; bovendien worden Halsbandparkieten buiten de geijkte gebieden in de Randstad nog steeds als 'bijzonder' gezien, wat de kans op het bekend worden van slaapplaatsen vergroot.

Binnen de Randstad zijn de meeste slaapplaatsen min of meer sinds jaar en dag bekend. Toch wordt niet geheel uitgesloten dat zich bijvoorbeeld in Amsterdam nog een onontdekte slaapplaats bevindt (R. Vlek, T. van Nus).

Telproblemen

De interpretatie van op slaapplaatsen vastgestelde aantallen is een verhaal apart. Slaapplaatstellingen kennen hun eigen problematiek, waarbij afnemend zicht (avond), vertrek in de duisternis of schemer (ochtend) en massaliteit van in- of uitvliegende aantallen (veelal resulterend in onderschatting van aantallen) belangrijke factoren zijn. Een overzicht van telproblemen wordt gegeven in Van Dijk & Smit (1985).

Aanvliegende vogels of boomzitters

Gewoonlijk is het bij slaapplaatstellingen de beste optie om de aanvliegende vogels te tellen. Denk aan spreeuwenwolken die plotseling de vegetatie induiken en dan niet meer geteld kunnen worden. In de instructie aan tellers werd dan ook aangegeven om (in ieder geval) aanvliegende vogels te tellen. Op sommige slaapplaatsen zou het wellicht beter zijn om de reeds zittende vogels te tellen. Dat levert hier betrouwbaarder resultaten op dan het onderscheppen van aanvliegende vogels (zie onder 6). Voorwaarde is echter, dat de slaapplaats goed doorzicht kent en voldoende verlicht wordt.

Andere soorten

De massa van de in Nederland voorkomende 'grote parkieten' bestaat uit Halsbandparkieten. Twee andere grote soorten die in Nederland zijn vastgesteld, Grote Alexanderparkiet en Monniksparkiet, kunnen met de slaapplaatstellingen matig respectievelijk niet worden gevolgd. De Grote Alexanderparkiet valt, vliegend met Halsbandparkieten, op door formaat en geluid; bij in de schemer arriverende vogels is het evenwel lastig om onderscheid te maken en exacte getallen te verkrijgen. Bij tellingen van reeds in de bomen zittende vogels speelt dit nog probleem sterker. De Monniksparkiet kent eigen slaapplaatsen nabij de nestkolonies. Hij vertoont dus geen slaaptrek over grotere afstanden.

5. Resultaten

In tabel 1 is een overzicht opgenomen van de getelde aantallen, waarbij ook de slaapplaats is getypeerd. De ruimtelijke verspreiding is weergegeven in figuur 1. Om een indruk te geven van de herkomstgebieden is tevens de ruimtelijke verspreiding van de Halsbandparkieten overdag weergegeven. In totaal werden 9802 Halsbandparkieten geteld, waarvan 51% in Den Haag en 39% in Amsterdam. Het totaal van 3776 ex. in Amsterdam is mogelijk aan de lage kant (zie ook onder 6; Methodologische problemen). Een week later werden op 17 januari 2010 immers, in eendrachtige samenwerking tussen Amsterdamse en Haagse tellers, 4288 aanvliegende Halsbandparkieten geteld op beide Amsterdamse slaapplaatsen (Jonker 2010). Rekenend met dit tweede getal zou het landelijke totaal op 10.314 ex. uitkomen.

De volgende historische slaapplaatsen werden vergeefs gecontroleerd op de aanwezigheid van slapende Halsbandparkieten: Oosterpark en Frankendael in Amsterdam en Kralingse Bos in Rotterdam.

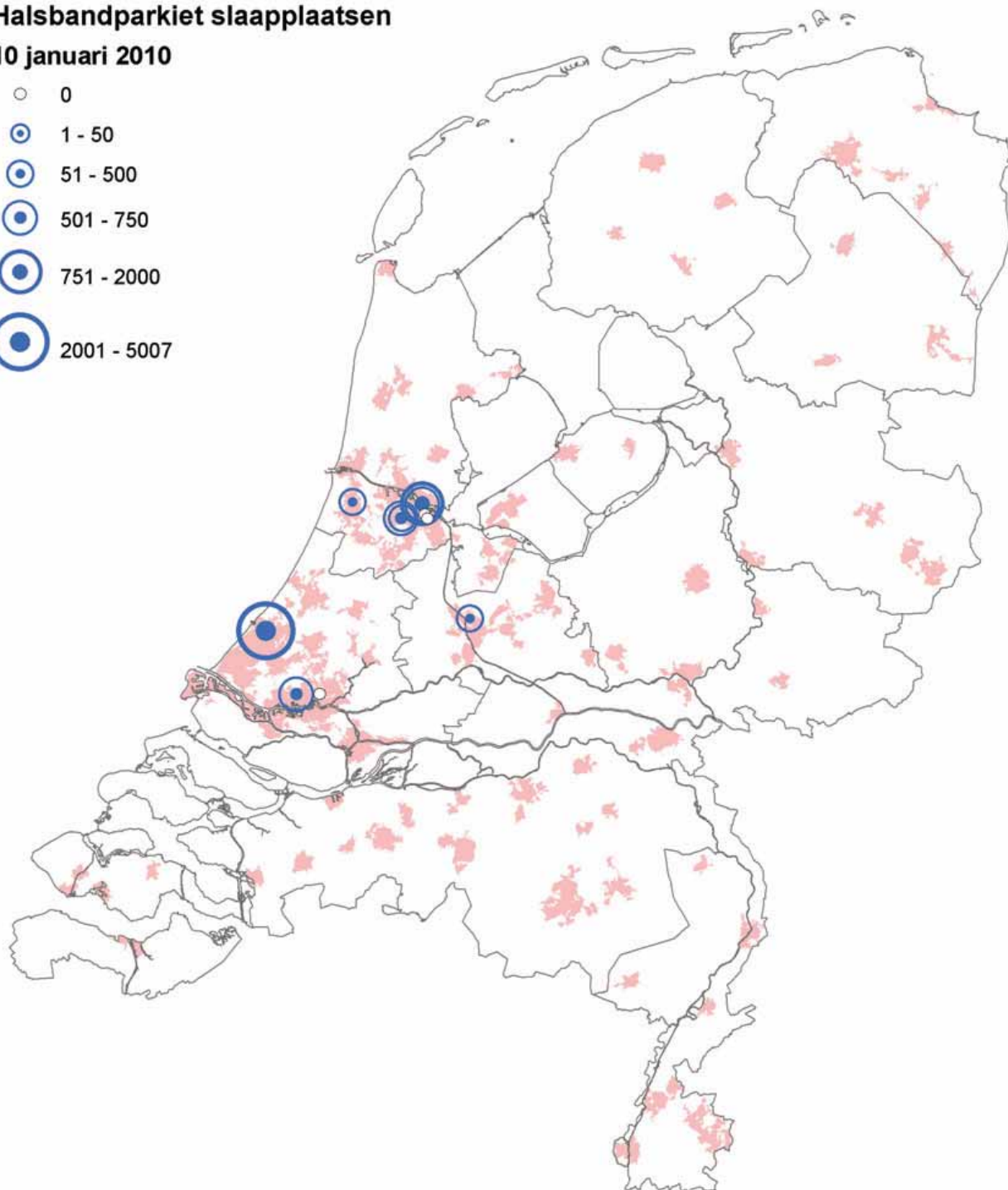
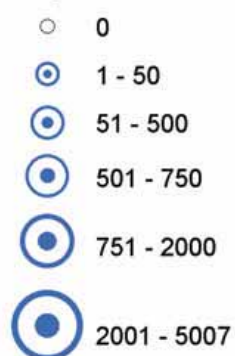
Bomenrijen lijken favoriet te zijn (vier van de zes locaties). In Den Haag wordt in een boomgroep op het eiland in de Hofvijver geslapen, in Haarlem in één of twee solitaire bomen, waarvan een oude populier die rijkelijk is begroeid met klimop favoriet is. Het aantal slaapbomen relateert met het aantal slapende vogels en varieert van 1 tot 35 bomen. Er is geen overheersende boomsoort, maar alle soorten zijn bladverliezend.

Tabel 1. Aantallen slapende Halsbandparkieten per locatie op 9-10 januari 2010. Tevens weergegeven een typering van de slaapplaats door middel van beschrijving, boomsoort, boomhoogte en omvang. * soms in solitaire boom.

Stad	Locatie	Beschrijving	Boomsoort	Boomhoogte (m)	Aantal bomen	Aantal
Amsterdam	Plesmanlaan	Bomenrij	Plataan	15	5	1110
	Buiksloterweg	Bomenrij	Hollandse Iep	?	35	2666
Den Haag	Hofvijver	Bomen op eiland	Diverse loofbomen	?	?	5007
Haarlem	Kennemerbrug	Solitaire boom	Populier	“oud”	2	410
Rotterdam	Overschie	Bomenrij	Italiaanse populier	?	?	540
Utrecht	Geuzenplantsoen	Bomenrij*	?	7	1-4	69
<i>totaal</i>						9802

Halsbandparkiet slaapplaatsen

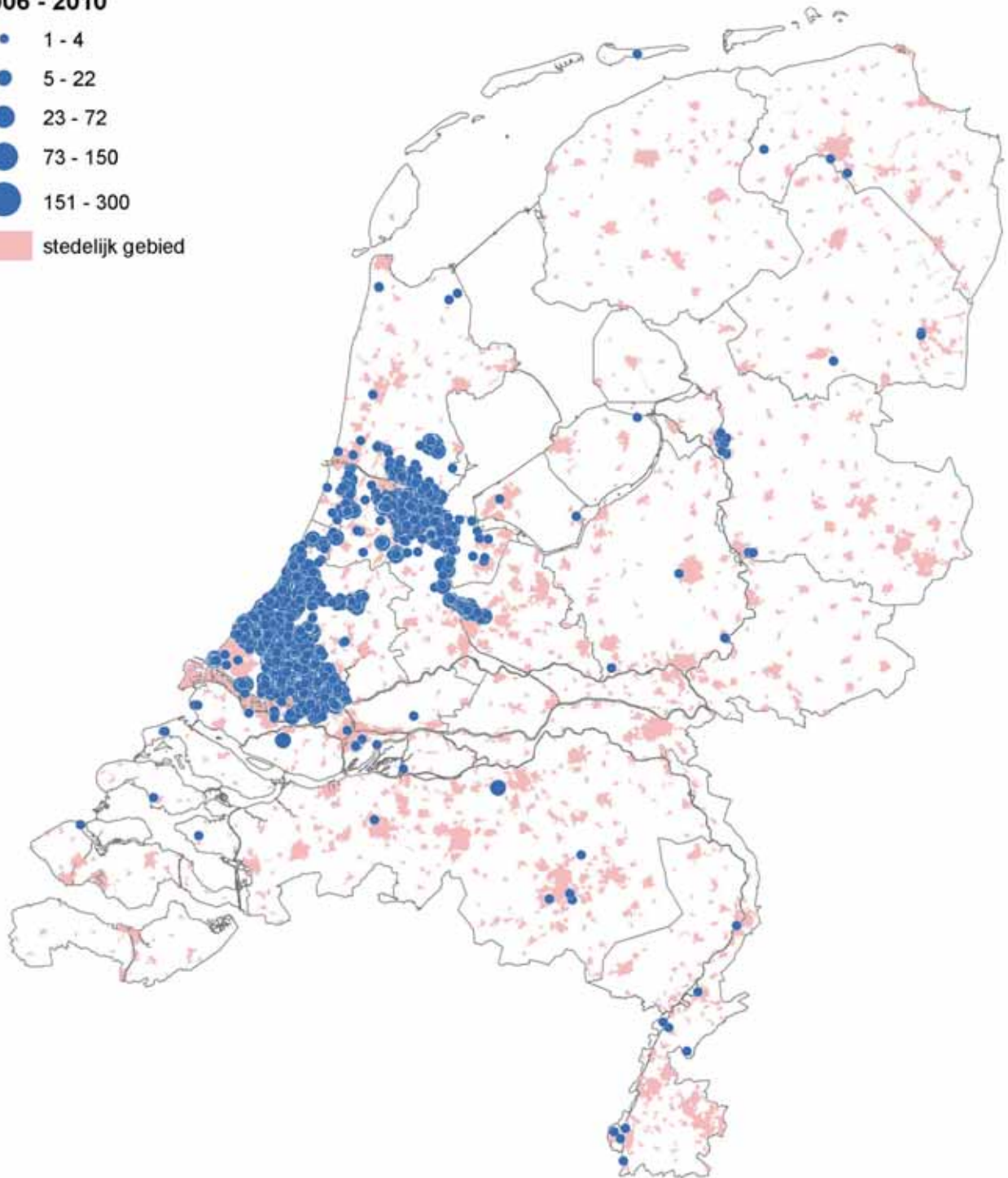
10 januari 2010

Figuur 1. Ligging en grootte van slaapplaatsen van Halsbandparkieten op 9-10 januari 2010. Tevens is weergegeven de verspreiding overdag, gebaseerd op waarnemingen buiten het broedseizoen in de periode 2006-2010 (volgende pagina, uit van Kleunen et al. 2010).

**Halsbandparkiet buiten broedseizoen
2006 - 2010**

- 1 - 4
- 5 - 22
- 23 - 72
- 73 - 150
- 151 - 300
- stedelijk gebied

6. Discussie

Vergelijking met eerdere tellingen

Deeerstelandelijke simultaantelling op slaapplaatsen van Halsbandparkieten vond plaats op 12 november 2004. Er werden toen minimaal 5409 ex. geteld, al bestond er enige onduidelijkheid of de in Leiden vastgestelde kleine aantallen (minimaal 60) ook ter plaatse gingen slapen (van Diek 2005).

Vergeleken met 2004 zijn de landelijke aantallen bijna verdubbeld. Van de reeds langer bezette steden was de toename het grootst in Haarlem (verzesvoudiging), waar het echter om relatief lage aantallen gaat. In de overige steden varieert de toename van 60% (Den Haag) tot een ruime verdubbeling (Amsterdam, Rotterdam). Of het verdwijnen uit Leiden reëel is, blijft onduidelijk gezien de eerdere twijfels over de aantallen in 2004. Het recente voorkomen in Utrecht lijkt reëel te zijn, maar verdient nadere beschouwing. Enkele maanden voor de telling, op 13 november 2009, werden op deze nieuwe slaapplaats nog hogere aantallen vastgesteld (121 ex. bron: waarneming.nl)

Tabel 2. Aantallen slapende Halsbandparkieten per stad in november 2004 (van Diek 2005) en januari 2010 (dit rapport).

stad	nov. 2004	jan. 2010	toename factor
Amsterdam	1800	3776	2,1
Haarlem	67	410	6,2
Leiden	60 (?)	0	-
Den Haag	3200	5007	1,6
Rotterdam	282	540	1,9
Utrecht	0	69	-
<i>totaal</i>	<i>5409</i>	<i>9802</i>	<i>1,8</i>

Aantallen in internationaal perspectief

De rond 10.000 Nederlandse Halsbandparkieten vormen een substantieel deel van de Europese populatie. Hoe groot die precies is, valt niet goed te zeggen. Braun (2009) gaat uit van 29.000 vogels in 2008. Dit is echter te laag, gezien de voor Duitsland (7500) en Groot-Brittannië (10.000) genoemde aantallen, in combinatie met de Belgische (alleen al in Brussel 8250 ex. op slaapplaatsen in 2007; Weiserbs 2010) en Nederlandse (10.000; dit rapport). Recente slaapplaatstellingen in Groot-Brittannië (gelijktijdig met de Nederlandse simultaantelling begin januari 2010) hebben zelfs 14.300 vogels opgeleverd, waarbij de totale Britse populatie op 19.000 vogels wordt geschat (Project Parakeet 2010).

Seizoensverloop en teldatum

Er is in Nederland weinig bekend over het

aantalsverloop van Halsbandparkieten op slaapplaatsen. Dat de tellingen in de winter plaatsvinden, heeft vooral een praktische oorzaak. Het ontbreken van bladeren maakt het tellen immers gemakkelijker.

Wanneer echter het doel is om de aantallen vast te stellen wanneer ze binnen het jaar het hoogst zijn, is een andere aanpak vermoedelijk lucratiever. Jaarlijkse slaapplaatstellingen in de Rijn-Neckar regio in Duitsland in 2003-08 vonden derhalve plaats na de broedtijd, in juli-augustus (Braun 2009).

Methodologische problemen

De telling van de slaapplaats aan de Buiksloterweg in Amsterdam-Noord bracht aan het licht dat het tellen van aanvliegende vogels niet in alle gevallen de meest betrouwbare optie is om de aantallen vast te stellen. De tellers (Tim van Nus, Ruud Vlek), gestationeerd op strategisch gekozen locaties ten noorden en zuidoosten van de slaapplaats, stelden gezamenlijk 971 aanvliegende vogels vast. Doordat het nog relatief licht was (sneeuw!) en de vogels in een ijle bomenrij waren neergestreken, konden de tegen de lucht afstekende silhouetten van zittende Halsbandparkieten nogmaals worden geteld. Dit leverde een veel groter aantal op van tenminste 2666 vogels. Een controletelling de volgende ochtend van in zuidelijke richting uitvliegende vogels leverde 1582 ex. op (Sjaak Schilperoord), veel meer dan de 250 vanuit zuid aanvliegende vogels de avond ervoor. Dit bevestigt dat er inderdaad veel meer vogels aanwezig waren dan tijdens het aanvliegen opgemerkt. Het geeft aan dat het op deze slaapplaats problematisch was om alle aanvliegende vogels vanaf de telpunten te onderscheppen.

Om het echter nog gecompliceerder te maken werden bij een telling een week later, op 17 januari 2010, 30% minder zittende vogels geteld dan er waren binnengevlogen (Jonker 2010). Informatie over het aantal tellers en hun tellocaties ontbreekt echter. Bovendien hebben de Amsterdamse tellers een aantal extra tellingen uitgevoerd waarbij de voorlopige conclusie was dat de boomtellingen bij deze slaapplaats de meest nauwkeurige methode vormt (Tim van Nus, Ruud Vlek). Ook in Rotterdam (slaapplaats Overschie) bleek het aantal binnenvliegende vogels tot een overschatting te leiden. Er werden 730 binnenvliegende vogels geturfd. Aansluitend werden alle individuen geteld in de bomen en stokte de teller bij 540 exemplaren (André de Baerdemaeker).

Op de slaapplaats in Haarlem bleek juist het tellen van aanvliegende vogels de beste methode te zijn. Voorheen werd de slaapplaats regelmatig geteld door zittende vogels te turfen. De simultaantelling op 10 januari maakte duidelijk dat veel vogels

zich na binnenkomst onzichtbaar maakten in de klimop van de slaapboom. Het aantal van 410 Halsbandparkieten bleek hierdoor zo'n 30% hoger dan vooraf gedacht (Johan Stuart).

Het is duidelijk dat de methodiek van het tellen op slaapplaatsen van Halsbandparkieten nog in beweging is. In ieder geval blijkt het bij sommige slaapplaatsen noodzakelijk om met meer personen te tellen, om meer aanvliegrichtingen te bestrijken. Een nacontrole aan de hand van neergestreken vogels is aanbevelenswaardig, mits uitvoerbaar. Of dit ook realiseerbaar is, hangt af van de situatie ter plaatse (doorzicht op slaapplaats) en de weersomstandigheden (licht).

Herkomst van de vogels

Het zou nuttig zijn om de aanvliegrichtingen van de vogels consequent en gedetailleerd te noteren. Dat geeft namelijk een idee van de verblijfsgebieden overdag, die op grotere afstand van de slaapplaats kunnen liggen dan wel gedacht wordt. Zo blijkt uit de aantallen vanuit noord aanvliegende Halsbandparkieten aan de Buiksloterweg in Amsterdam-Noord dat het niet alleen om vogels uit dat stadsdeel kan gaan. Het is aannemelijk dat de vogels van aanzienlijk verder moeten komen, bijv. Waterland, Monnickendam of Purmerend (T. van Nus, R. Vlek). Vogels die overdag in Leiden verblijven, slapen vrijwel zeker elders, vermoedelijk in Den Haag (R. Jonker). Het ziet er dus naar uit dat Halsbandparkieten afstanden van enkele tientallen kilometers geen bezwaar vinden om een slaapplaats te bereiken.

Wisselingen van slaapplaats

De Halsbandparkiet lijkt trouw te zijn aan eenmaal gekozen slaapplaatsen, die zelfs het verspreidingsbeeld in hoge mate bepalen. Zo worden vogels van de omvangrijke, 2900 vogels tellende populatie in de Rijn-Neckar regio in Duitsland zelden op een afstand van meer dan 20 km van de slaapplaats gezien. Binnen afzonderlijke steden worden echter soms massale verhuizingen van slaapplaatsen vastgesteld, over afstanden tot 8 km (Braun 2009). Het geeft aan dat bij tellingen voortdurend geanticipeerd moet worden op wisselingen van slaapplaats en het ontstaan van nieuwe slaaplocaties. De extreme weersomstandigheden (sneeuwjacht) ten tijde van de simultaantelling bleken voor de parkieten geen aanleiding te zijn een andere, meer beschutte locatie te kiezen.

7. Grote Alexanderparkiet en Monniksparkiet

Ook Grote Alexanderparkiet en Monniksparkiet hebben zich in Nederland weten te vestigen als broedvogel, al is daadwerkelijk broeden van Grote Alexanderparkiet nog nooit bevestigd (van Kleunen *et al.* 2010). Broedgevallen van Monniksparkiet vinden meestal plaats in de buurt van een kooi waarbij de vogels worden bijgevoerd. De meeste broedlocaties hebben niet lang bestaan na het sluiten van de kooi. Het is nog steeds onduidelijk of deze soort duurzaam in Nederland voorkomt.

Het bleek lastig tot onmogelijk om een idee te krijgen van de aantallen aan de hand van de simultaantelling op slaappleaatsen van Halsbandparkieten. Grote Alexanderparkieten bezoeken wel de slaappleaatsen van Halsbandparkieten, maar of ze altijd worden opgemerkt is de vraag. Als het voldoende licht is en de aanvliegende aantallen overzichtelijk zijn, kunnen Grote Alexanderparkieten worden herkend

Tabel 3. Aantallen slapende Grote Alexanderparkieten per locatie op 9-10 januari 2010. Voor een typering van de slaappleaats zie tabel 2.

Stad	Locatie	Aantal
Amsterdam	Plesmanlaan	0
	Buiksloterweg	31
Den Haag	Hofvijver	0
Haarlem	Kennemerbrug	8
Rotterdam	Overschie	0
Utrecht	Geuzenplantsoen	0
<i>totaal</i>		39

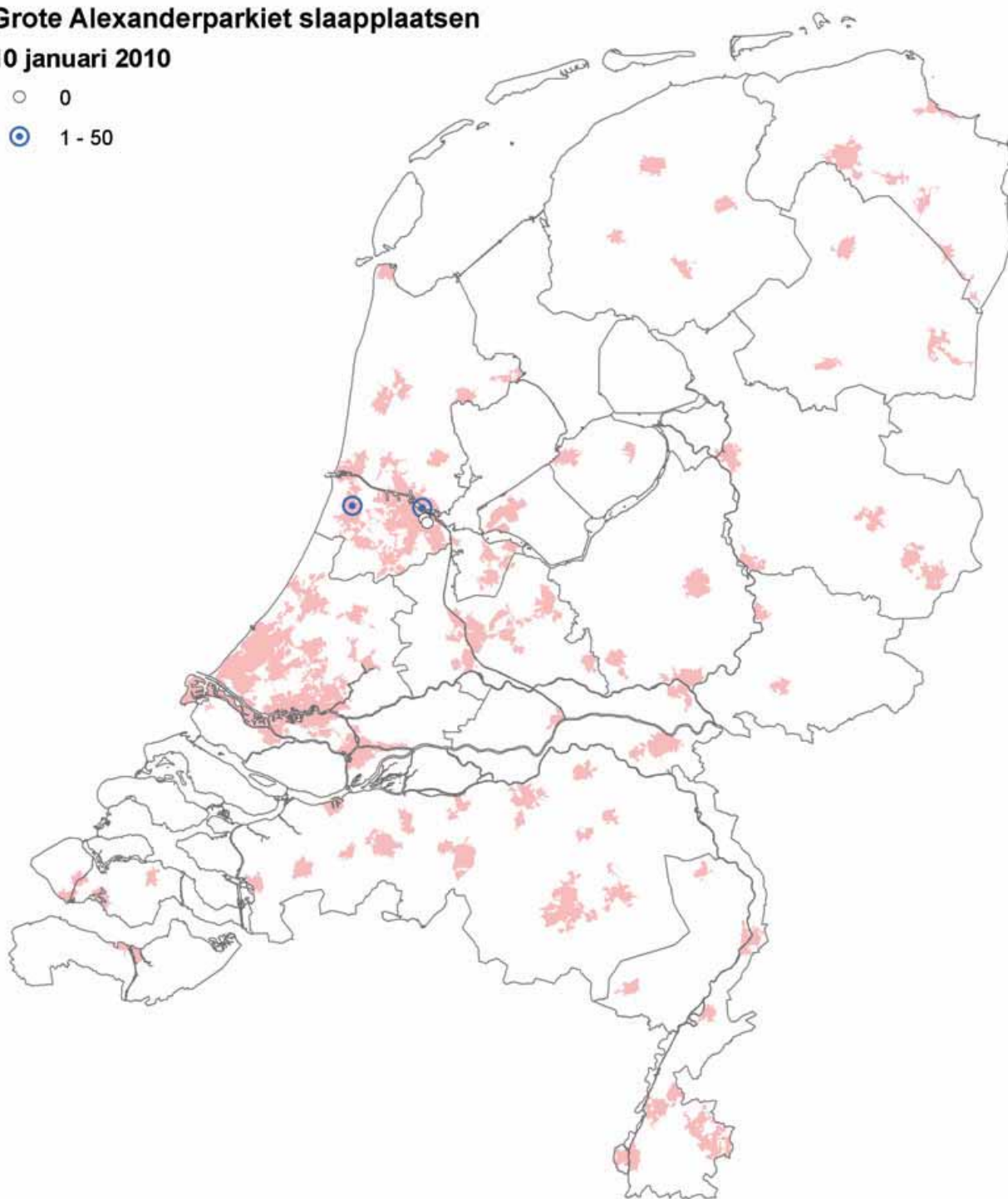
aan het formaat en eventueel de roep. Bij slecht licht en/of massale instroom van Halsbandparkieten is het aannemelijk dat deze soort wordt onderschat. Bij de telling op 10 januari werden 39 ex. vastgesteld op twee slaappleaatsen (tabel 3). In hoeverre deze aantallen compleet zijn, is twijfelachtig. Bij de vervolgtelling in Amsterdam op 17 januari 2010 werden ca. 50 Grote Alexanderparkieten geteld (Jonker 2010), een relatief groot verschil. Om ook deze soort bij volgende landelijke simultaantellingen goed te kunnen monitoren, is waarschijnlijk extra mankracht per slaappleaats nodig en wellicht ook meer aandacht voor de herkenning van deze soort. De ruimtelijke verspreiding is weergegeven in figuur 2. Om een indruk te geven van de herkomstgebieden is tevens de ruimtelijke verspreiding van de Grote Alexanderparkiet overdag weergegeven.

Monniksparkieten vertonen zich niet op slaappleaatsen van Halsbandparkieten. Ze slapen nabij de kolonievormig gesitueerde nesten. Een landdekkende telling van deze soort betekent dus het in kaart brengen van broedplaatsen. Navraag ten behoeve van deze telling leerde dat het buiten het broedseizoen zeer lastig is om het precieze aantal vogels te bepalen op deze broedplaatsen. De vogels kunnen zich makkelijk onzichtbaar houden in en rond de grote bolvormige nesten. De indruk is dat het registreren van maximale groepsgroottes van rondvliegende vogels een betere indicatie vormt. De aldus verkregen aantallen zijn opgenomen in van Kleunen *et al.* 2010.

Grote Alexanderparkiet slaapplaatsen

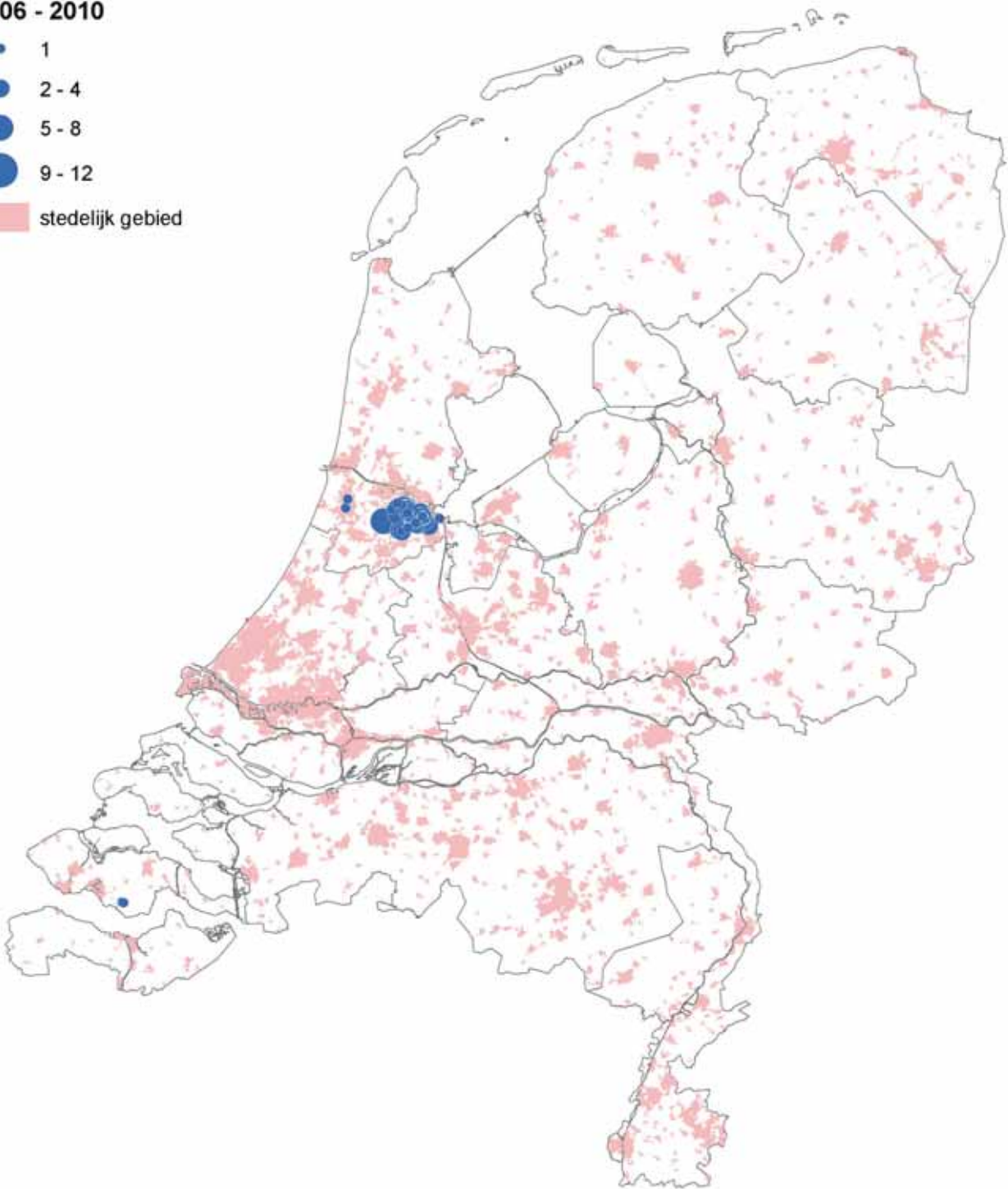
10 januari 2010

- 0
- ⊙ 1 - 50

Figuur 2. Ligging en grootte van slaapplaatsen van Grote Alexanderparkieten op 9-10 januari 2010. Tevens is weergegeven de verspreiding overdag, gebaseerd op waarnemingen buiten het broedeizoen in de periode 2006-2010 (volgende pagina, uit van Kleunen et al. 2010).

Grote Alexanderparkiet buiten broedseizoen 2006 - 2010

Literatuur

- BRAUN M. 2009. Die Bestandssituation des Halsbandsittichs *Psittacula krameri* in der Rhein-Neckar-Region (Baden-Württemberg, Rheinland-Pfalz, Hessen), 1962-2008, im Kontext der gesamteuropäischen Verbreitung. *Vogelwelt* 130: 77-89.
- VAN DEN BREMER L., KLAASSEN O. & VAN ROOMEN M. 2008. Slaapplaatsen van vogels: toekomstig verspreidings- en monitoringonderzoek. SOVON-informatierapport 2008-05. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VAN DIEK H. 2005. Het Jaar van de Halsbandparkiet ten einde. *SOVON-Nieuws* 18(1): 19.
- VAN DIJK A.J. & SMIT C.J. 1985. Slaaplaatstelling en hoogwatervluchtlaatstelling. Pp. 169-184 in: Hustings M.F.H., Kwak R.G.M., Opdam P.F.M. & Reijnen M.J.S.M. (red.). *Vogelinventarisatie; Achtergronden, richtlijnen en verslaglegging (Natuurbeheer in Nederland, 3)*. Pudoc/Vogelbescherming, Wageningen/Zeist.
- JONKER R. 2010. Eén, twee, ... veel parkieten! *De Gierzwaluw* 47(4): 35-36.
- KEIJL G.O. 2002. Halsbandparkiet *Psittaculakrameri*. pp. 268-269 in *SOVON Vogelonderzoek Nederland. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.*
- KLAASSEN O. 2009. Voor wie van spektakel houdt: het nieuwe Meetnet Slaapplaatsen. *SOVON-Nieuws* 22(4): 9.
- VAN KLEUNEN A., VAN DEN BREMER L., LENSINK R. & WIERSMA P. 2010. De Halsbandparkiet, Monniksparkiet en Grote Alexanderparkiet in Nederland: risicoanalyse en beheer. SOVON-onderzoeksrapport 2010/10. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- PROJECT PARAKEET 2010. Newsletter Project Parakeet Issue 1 (june 2010). Silwood Park Imperial College, London.
- STRUBBE D. 2009. Invasive ring-necked parakeets *Psittacula krameri* in Europe: invasion success, habitat selection and impact on native bird species. Proefschrift Universiteit Antwerpen.
- WEISERBS A. 2010. Espèces invasives: le cas des Psittacides en Belgique. Incidences, évaluation des risques et éventail de mesures. *Aves* 47 : 21-35.

Bijlagen

Bijlage 1. Telinstructies verstrekt aan de tellers.

Handleiding slaapplaatstelling Halsbandparkieten

Voorafgaand aan de telling (indien mogelijk)

- Verken de locatie een keer rond zonsondergang voor de echte telling; bepaal hoe je de telling gaat doen.
 - Komen de dieren van veel kanten binnen, heb je meerdere waarnemers op meer posten nodig?
 - Verken wat de beste waarnemingsposten zijn;
 - Bepaal de meest geschikte telmethode: aanvliegende vogels op de voorverzamelplaatsen of invallende vogels in de slaapbomen (het laatste heeft de voorkeur).

De telling

- Probeer ruim voor zonsondergang aanwezig te zijn. In de winter een half uur voor zonsondergang, bij bewolkt weer nog iets eerder. Richttijd 10 januari: uiterlijk 16.15 uur
- Klokken/horloges van alle waarnemers gelijk zetten;
- Verdeel de tellers over alle waarnemingsposten rond de slaapplaats;
- 1 notulist per waarnemingspost;
- Noteer starttijd, weersomstandigheden en namen van tellers;
- Wees gespitst op andere soorten (b.v. Grote Alexanderparkiet) en tel die ook;
- Tel de parkieten op het moment dat ze over of langs de teller vliegen;
 - (In Den Haag gaan ze vaak eerst voorverzamen in andere bomen voordat ze, groepsgewijs, naar de bomen op het eilandje in de Hofvijver vliegen. Duidelijkheid over het moment van tellen is essentieel. Het heeft de voorkeur om pas te tellen als ze naar de slaapbomen vliegen);
- Kleine groepen zijn exact te tellen. Bij grotere groepen worden eenheden van 10 (of 100) aangepast op de rest van de groep;
- Noteer elke binnenvliegende groep met tijdstip;
 - Indien niet duidelijk of een groep vogels voor de ene waarnemingspost of voor de andere is: noteer aantal, tijd en vraagteken;
- Doorgaans blijven de parkieten, eenmaal geland in hun slaapboom, ook echt zitten. Het wordt lastiger als een deel van de getelde beesten ook weer wegvliegt. **Tel deze vogels ook en noteer ze met een minteken.** Blijf vervolgens binnenvliegende vogels ook tellen. Naderhand kun je het totaal uitrekenen;
- Noteer eindtijd. Telling stopt als er 5 minuten lang geen parkieten meer zijn binnengekomen;
 - (In Den Haag gaat dit altijd goed op. Er is daar sprake van eerst langzaam binnen druppelen van parkieten, dan gaan de aantallen per minuut snel omhoog en daarna neemt het tempo weer af);
- Probeer indien mogelijk nog een telling te doen van in de bomen zittende vogels (als er genoeg licht is van straatverlichting);
- Na afloop van de telling alle waarnemers direct samenkomen en groepen vogels met een vraagteken toewijzen aan 1 waarnemingspost.

Tips voor het ontdekken van nieuwe slaapplaatsen

- Slaaptrek gaat doorgaans met veel lawaai gepaard (maar niet altijd);
- Zeer gerichte rechtlijnige trek;
- Vergis je niet: Halsbandparkieten kunnen een behoorlijk stuk vliegen; een waarneming van gerichte trek zegt weinig over de afstand tot een slaapplaats. Zo slapen de parkieten uit Leiden naar alle waarschijnlijkheid in Den Haag.

City Parrots

SOVON Vogelonderzoek Nederland

Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
024-7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit

Sinds zijn vestiging als broedvogel in de jaren zeventig is het de Halsbandparkiet in Nederland voor de wind gegaan. Uit de aanvankelijk nogal onbeduidende aantallen, voortgekomen uit losgelaten of ontsnapte kooivogels, is inmiddels een populatie gegroeid die indrukwekkende vormen begint aan te nemen. De groeiende aantallen zorgen voor veel plezier bij (sommige) stadsbewoners en vogelaars, maar vormen ook enige aanleiding tot zorg in verband met overlast en concurrentie met inheemse soorten. Dit vormde aanleiding tot het opzetten van een slaapplaatstelling die simultaan in heel Nederland werd uitgevoerd midden januari 2010. Door vergelijking met een eerdere landelijke simultaantelling wordt bovendien duidelijk hoe de aantallen zich ontwikkelen. De telling vormt een handvat voor toekomstige tellingen.

SOVON Vogelonderzoek Nederland organiseert vogeltellingen en -onderzoek volgens gestandaardiseerde methoden ten behoeve van natuurbeheer, natuurbeleid en wetenschappelijk onderzoek.

